

ingediend op **2092** (2023-2024) – Nr. 1
11 maart 2024 (2023-2024)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Johan Deckmyn en Karl Vanlouwe

over gemeenschappelijke aandachtspunten
van Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen,
met een delegatie van de Commissie voor Europa
en Internationale Aangelegenheden
van het deelstaatparlement Noordrijn-Westfalen

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme:

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:

Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneekhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

1. Minister-president Jan Jambon.....	5
2. De Einsteintelecoop	7
2.1. Tussenkomst van Stefan Engstfeld	7
2.2. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	7
2.3. Tussenkomst van Johan Deckmyn	8
2.4. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	8
2.5. Tussenkomst van Nic Van der Marliere	8
2.6. Tussenkomst van Emmily Talpe	9
2.7. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	9
2.8. Tussenkomst van de voorzitter	10
2.9. Tussenkomst van Karl Vanlouwe	10
2.10. Tussenkomst van Stefan Engstfeld	10
2.11. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	10
3. De rol van de Vlaamse havens voor de energievoorziening	10
3.1. Tussenkomst van de voorzitter	10
3.2. Tussenkomst van Stefan Engstfeld	11
3.3. Tussenkomst van Romina Plonsker	11
3.4. Tussenkomst van Inge Blask	11
3.5. Tussenkomst van Sven Tritschler	11
3.6. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	12
3.7. Tussenkomst van Oliver Krauss.....	12
3.8. Tussenkomst van Johan Deckmyn	12
3.9. Tussenkomst van Karin Brouwers.....	13
3.10. Tussenkomst van Karl Vanlouwe	13
3.11. Tussenkomst van Cathy Coudyser	14
3.12. Tussenkomst van Nic Van der Marliere	14
3.13. Tussenkomst van Romina Plonsker	16
3.14. Tussenkomst van Sven Tritschler	17
3.15. Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	17
3.16. Tussenkomst van Stefan Engstfeld	17
3.17. Tussenkomst van Karl Vanlouwe	18
3.18. Tussenkomst van Romina Plonsker	18
3.19. Tussenkomst van Inge Blask	19
3.20. Tussenkomst van Sven Tritschler	19
3.21. Tussenkomst van Oliver Krauss	19

4.	Uitbreiding van de EU	19
4.1.	Tussenkomst van de voorzitter	19
4.2.	Tussenkomst van Johan Deckmyn	20
4.3.	Tussenkomst van Karl Vanlouwe	20
4.4.	Tussenkomst van dr. Werner Pfeil	21
4.5.	Tussenkomst van Romina Plonsker	21
4.6.	Tussenkomst van Stefan Engstfeld	22
4.7.	Tussenkomst van Karin Brouwers	22
4.8.	Tussenkomst van Johan Deckmyn	22
4.9.	Tussenkomst van Stefan Engstfeld	23
5.	Afsluiting	23
	Gebruikte afkortingen	24

Op 20 februari 2024 heeft de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme een gedachtewisseling gehouden over een aantal gemeenschappelijke aandachtspunten met een delegatie van de Ausschuss für Europa und Internationales van het deelstaatsparlement van Noordrijn-Westfalen. Bij het begin van de gedachtewisseling heeft minister-president Jan Jambon de delegatie kort toegesproken in het Duits. De diplomatiek vertegenwoordiger van Vlaanderen in Duitsland, Nic Van der Marliere, heeft ook aan de gedachtewisseling deelgenomen.

Tijdens de gedachtewisseling werd er in simultaanvertaling voorzien. Dit verslag is een woordelijk verslag en geen syntheseverslag.

1. Minister-president Jan Jambon

Minister-president *Jan Jambon* geeft aan dat hij uit respect zijn toespraak in het Duits zal houden. Hij is immers afkomstig uit Limburg, en het dialect daar lijkt sterk op dat van Keulen en Aken.

Als minister-president van Vlaanderen, met ook de bevoegdheid Buitenlands Beleid, is het hem een waar genoegen om de Commissie voor Europa en Internationale Aangelegenheden van de Landtag van Noordrijn-Westfalen te mogen verwelkomen in het Vlaams Parlement. Buitenlands beleid begint immers altijd in de eerste plaats bij de naaste burens. Voor Vlaanderen staat de samenwerking met Noordrijn-Westfalen heel hoog op de prioriteitenlijst. Noordrijn-Westfalen telt met 18 miljoen inwoners de meeste inwoners van alle Duitse deelstaten en omvat belangrijke steden als Aken, Keulen en Düsseldorf.

De minister-president wijst erop dat Noordrijn-Westfalen net als Vlaanderen het industriële hart en de economische motor van het land vormt. Vooral op economisch vlak werken beide regio's uitstekend samen, in het bijzonder in de export. Dankzij de Vlaamse havens is een derde van de Vlaamse export naar Duitsland bestemd voor Noordrijn-Westfalen. Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen koesteren een goede traditie van nauwe samenwerking, die geconcretiseerd wordt in de tweejaarlijkse regeringszittingen. Tijdens de laatste gemeenschappelijke regeringszitting in 2022 lag de focus vooral op mobiliteit en transport, zoals 3RX en de binnenvaart, maar ook op energie en duurzame transitie.

Minister-president Jan Jambon benadrukt dat de bilaterale contacten tussen beide deelstaten heel intens zijn op het niveau van regeringen, maar ook tussen de administraties en parlementen. Dat wordt nog eens onderstreept door het huidige bezoek. Het grote belang van die samenwerking kon de minister-president des te meer ervaren tijdens zijn bezoek aan Duisburg en Düsseldorf begin september 2022. Hij had toen de gelegenheid om met zijn ambtsgenoot Hendrik Wüst en enkele andere minister van Noordrijn-Westfalen uitgebreid te praten over toekomstige samenwerkingsopportunities, hoofdzakelijk op het vlak van mobiliteit en energie. De haven van Antwerpen-Brugge en Duisport ondertekenden ook een intentieverklaring om hun samenwerking uit te breiden op het gebied van waterstof en intermodale verbindingen.

De minister-president stipt aan dat de driehoek Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en Nederland veel troeven heeft en een van de grootste logistieke en chemische clusters ter wereld vormt. De ZARA-havens, waaronder ook de haven van Antwerpen-Brugge, zijn voor Noordrijn-Westfalen van groot belang op het vlak van vervoersbeleid en logistiek. Op het vlak van mobiliteit moet er samen gezorgd worden voor economisch efficiëntie, maar ook voor duurzaam vervoer, omdat de drielandenregio een van de economische slagaders van de Europese economie is.

Projecten zoals 3RX, waarbij de Antwerpse haven beter wordt ontsloten voor het Duitse Ruhrgebied, spelen daarin een fundamentele rol. 3RX biedt een duurzame oplossing voor de bestaande capaciteitsproblemen. De minister-president merkt op dat het project tegelijk een enorm potentieel biedt voor havens en binnenvaart, gezien ook de droogteproblematiek op de Rijn, wat in het belang van beide regio's is. Vlaanderen wil vooruitgang boeken in dat dossier en ziet daarvoor in Noordrijn-Westfalen een heel belangrijke partner.

De minister-president benadrukt dat Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen twee van de meest innovatieve regio's in Europa zijn. Zo besteedt Vlaanderen 3,65 procent van zijn bbp aan investeringen in onderzoek en ontwikkeling. Daarmee is het een van de Europese koplopers. Als innovatiehubs zullen beide regio's de energietransitie moeten leiden. Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen zetten bijvoorbeeld sterk in op waterstof als duurzame energiedrager voor een klimaatneutrale toekomst.

Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen hebben een jarenlange dialoog over tal van onderwerpen, waaronder energie, digitalisering, mobiliteit, Europese samenwerking en innovatie. Dat resulteerde op 29 maart 2022 tijdens de gezamenlijke regeringszitting in Düsseldorf in een gezamenlijke verklaring van beide regeringen. Vlaanderen wil op bilateraal niveau nauw blijven samenwerken aan die thema's, maar minister-president Jan Jambon beklemtoont dat beide regio's er ook altijd voor blijven openstaan om aanvullende thema's voor samenwerking te verkennen. Zo ondertekende hij in november 2023 in Wuppertal samen met zijn collega Hendrik Wüst een intentieverklaring om Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen nauwer te laten samenwerken op het vlak van circulaire economie en om beide regio's te laten uitgroeien tot toonaangevende hotspots voor de circulaire economie in Europa. Door de handen in elkaar te slaan en kennis te delen, wil men de transitie naar een duurzame economie versnellen en een voorbeeldrol in Europa opnemen.

Voor de minister-president is innovatie duidelijk de weg vooruit. Vlaanderen wil daarin ambitieus zijn en wil volop samenwerken met Nederland en Duitsland, en in het bijzonder met Noordrijn-Westfalen, om een sterke gezamenlijke kandidatuur voor de Einsteintelecoop in te dienen. Indien het zou lukken om de Einsteintelecoop naar de Euregio Maas-Rijn te halen, zal dat niet alleen veel wetenschappelijke kennis bijbrengen, maar zal het Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen ook nog verder versterken in hun positie als innovatieve kennisregio's.

België neemt op dit moment het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie waar. Minister-president Jan Jambon benadrukt dat Vlaanderen daarin een belangrijke rol speelt door zijn unieke positie als deelstaat. Op het Europese toneel bepaalt Vlaanderen mee de standpunten die worden ingenomen in de raden en vertegenwoordigen Vlaamse ministers hun eigen bevoegdheden in raadsvergaderingen. Zo zal de minister-president zelf de Raad voor Cultuur voorzitten. Andere ministers van de Vlaamse Regering zullen de Raadsformaties voor Industrie, Visserij, Media en Jeugd voorzitten.

De minister-president is er vast van overtuigd dat de ware kracht van Europa in zijn sterke regio's ligt, vooral in regio's die, zoals Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen, over eigen wetgevende bevoegdheden en manoeuvreerruimte beschikken. Daarom organiseert hij op 18 april 2024 in Antwerpen de leaders meeting 'Fit for the Future: Global Challenges and Regional Solutions'. Op die bijeenkomst zullen enkele economisch sterke en innovatieve regio's, waaronder ook Noordrijn-Westfalen, hun beste praktijken en innovatieve ideeën toelichten om de weerbaarheid tegen toekomstige schokken te vergroten. Zo wordt een gezamenlijk signaal gegeven aan de Europese Unie dat de belangrijkste hefboomen voor de aanpak van mondiale uitdagingen in de handen van de regio's liggen.

Minister-president Jan Jambon roept op om de komende jaren nog intensiever samen te werken door beleidsstrategieën te delen, leerlessen en best practices uit te wisselen en een gezamenlijk front te vormen op het Europese niveau. Hij kijkt ernaar uit om het komende jaar de bijzonder nauwe en vriendschappelijke samenwerking verder te kunnen vormgeven.

2. De Einsteintelecoop

De *voorzitter* stipt aan dat de thema's voor de verdere gedachtewisseling vooraf zijn vastgelegd. Ze geeft het woord aan Stefan Engstfeld, commissievoorzitter van de Ausschuss für Europa und Internationales van het deelstaatparlement van Noordrijn-Westfalen, over de Einsteintelecoop.

2.1. Tussenkost van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld dankt de commissie voor de uitnodiging en geeft aan opnieuw veel te hebben bijgeleerd over het Belgische politieke systeem, de bevoegdheden en de thema's die er aan de orde zijn. Hij bedankt ook de minister-president voor zijn toespraak. In Noordrijn-Westfalen zegt men dat als men elkaar twee keer ontmoet heeft, er sprake is van een traditie. In dat opzicht is de delegatie uit Noordrijn-Westfalen naar het Vlaams Parlement gekomen om die traditie te consolideren en verder uit te bouwen. Stefan Engstfeld hoopt om dat ook na de verkiezingen, volgend jaar of misschien aan het einde van het jaar, te kunnen voortzetten.

Stefan Engstfeld geeft vervolgens het woord aan zijn collega-parlementslid dr. Werner Pfeil van de liberalen, die het thema van de Einsteintelecoop aangebracht heeft en die het ook in de bevoegde commissie geregeld aan de orde brengt.

2.2. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil is verheugd dat de Einsteintelecoop meteen ter sprake kan komen. Hij is zelf afkomstig uit Aken en is heel nauw verbonden met het onderwerp, omdat het in de regio al meerdere keren besproken is. Tot enkele jaren geleden was het louter een wetenschappelijk thema, pas daarna is het een politieke kwestie geworden, toen de vraag rees waar de Einsteintelecoop moest komen: in Zuid-Limburg, als drielandenproject tussen Duitsland, Nederland en België, of op Sardinië? Daarna heeft zich nog een andere Duitse deelstaat aangemeld om de telescoop te huisvesten.

Voor dr. Werner Pfeil gaat het thema van de Einsteintelecoop niet alleen over onderzoek, maar ook over grensoverschrijdende wetenschappelijke samenwerking. Het zou uniek in Europa zijn om een project op die manier vorm te geven, door de samenwerking van drie landen die geografisch dicht bij elkaar liggen. Er zijn veel grote onderzoeksprojecten die veel geld kosten en die ook internationaal georiënteerd zijn, maar dit wordt het eerste project waarbij bijvoorbeeld de pijpleidingen tussen Nederland en België ondergronds geboord worden. De ruimtelijke nabijheid van de drie landen die dit project willen uitvoeren, is wat dit project uniek maakt. En het leidt bovendien tot nog meer verbinding, namelijk door de samenwerking tussen de universiteiten. Met het RWTH Aachen en de universiteiten in Nederland en België zijn er grote spelers die nauw kunnen samenwerken. Op die manier kunnen de drie landen zich verder ontwikkelen tot wetenschappelijke hotspots.

Dr. Werner Pfeil gelooft dat de bouw van de Einsteintelecoop iets in beweging kan brengen dat in de drie landen nog niet eerder gezien is. Hij is dan ook een grote pleitbezorger van het project. In het deelstaatparlement zijn twee moties ingediend, die door alle fracties werden gesteund, om het project in Duitsland te realiseren. Alleen heeft Duitsland zich als enig land nog niet duidelijk uitgesproken over

de financiering. Binnenkort wordt het thema wel opnieuw besproken met de bevoegde minister Stark-Watzinger.

Het zou dr. Werner Pfeil erg verheugen mocht dit project kunnen worden uitgevoerd. De beslissing daarover zal eind 2024 of begin 2025 in Brussel worden genomen. Het zou volgens dr. Werner Pfeil het begin betekenen van een ontwikkeling in onderzoek en wetenschap die de betrokken landen nog veel dichter bij elkaar zal brengen.

2.3. Tussenkost van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn noteert dat in Noordrijn-Westfalen elkaar twee keer ontmoeten een traditie genoemd wordt, maar wijst erop dat er in Vlaanderen bij de derde ontmoeting getrakteerd moet worden. De vraag is dan wie wie trakteert, maar dat probleem wordt opgelost bij de volgende ontmoeting.

Bij zijn bezoek aan het parlement van Noordrijn-Westfalen heeft Johan Deckmyn al aangegeven dat hij ook een supporter is van het project van de Einsteintele-scoop, dat heel veel mogelijkheden biedt op verschillende niveaus. Hij heeft echter de indruk dat de Bundestag zich nogal terughoudend opstelt. Dr. Werner Pfeil verwees al naar een derde geïnteresseerde om de telescoop te huisvesten. Johan Deckmyn vermoedt dat het om de deelstaat Saksen gaat. Er zal dus wel een beslissing genomen moeten worden in Duitsland. In Noordrijn-Westfalen is men voorstander van het drielandenproject. Hoe zal Duitsland als staat daarop reageren? Waar staat de Bundestag op dat vlak? En is dit een financiële zaak of is het een zaak van keuzes tussen twee deelstaten? Welke verdere evolutie mag er vanuit Duitsland verwacht worden over dit punt?

2.4. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil bevestigt dat het van de Bondsregering afhangt of de financiering van Duitse zijde verzekerd is. Dat antwoord is momenteel officieel nog in behandeling. Mevrouw Stark-Watzinger, federaal minister van Wetenschap, had eerst een brief met een duidelijke afwijzing naar de stadsregio Aken gestuurd, maar is daarop teruggekomen en heeft een financiering in het vooruitzicht gesteld. Momenteel is daar evenwel nog geen duidelijke uitspraak over, al heeft dr. Werner Pfeil intussen wel vernomen dat er een positieve uitspraak van de minister kan worden verwacht, maar dat is voorlopig nog afwachten.

2.5. Tussenkost van Nic Van der Marliere

Nic Van der Marliere wil ook vanuit de diplomatieke vertegenwoordiging van Vlaanderen in Berlijn nog een aantal zaken toevoegen. Ook daar wordt het dossier nauw opgevolgd, zowel met de vertegenwoordiging van Noordrijn-Westfalen in Berlijn als met de ambassades van Nederland en Luxemburg. Luxemburg heeft immers recent ook interesse getoond, al is het nog niet volwaardig aan boord met een beslissing. Ook met minister-president Wüst en met de Saksische minister-president Kretschmer is het dossier al besproken.

Nic Van der Marliere meent dat men in Duitsland naar een beslissing evolueert, maar wijst erop dat in Duitsland voor dergelijke enorme wetenschappelijke projecten peer reviews moeten worden doorlopen. Dat zijn procedures die tijd nodig hebben, omdat men heel veel van die enorme projecten met elkaar vergelijkt. Hij krijgt wel van zowel de Duitse ambassade in Brussel als van de Bondsregering in Berlijn het bericht dat Duitsland zeker tijdig zal beslissen of het al dan niet aan boord komt.

Voor het kerstreces 2023 is het debat voor de eerste keer officieel aan de orde geweest in de Bundestag, waarbij de Bundestag officieel heeft gevraagd om 9 miljoen euro uit te trekken voor de studie. Dat zou intussen rond zijn: het bevoegde ministerie zou 9 miljoen euro uittrekken. Ook de regering van Noordrijn-Westfalen zou binnenkort met geld voor de dag komen voor de studie, zoals Vlaanderen en Nederland eerder al hebben gedaan. Nic Van der Marliere gelooft dus dat men in de goede richting marcheert, maar wijst erop dat de procedures in Duitsland gevolgd moeten worden en dat de Bond daar zijn eigen regels in heeft. Maar zowel vanuit de Vlaamse Regering als vanuit de diplomatieke vertegenwoordiging in Berlijn is men achter de schermen heel actief rond dit dossier. Er is bovendien een uitstekende relatie met de Landtagsvertretung in Berlijn en met de Staatskanzlei, waar dat heel nauwkeurig wordt gevolgd. Nic Van der Marliere geeft aan dat er binnenkort een tandje hoger zal moeten worden geschakeld, maar meent wel dat de Einsteintelecoop er zal komen.

Verder geeft Nic Van der Marliere mee dat Saksen door de Bondsregering is uitverkoren om het Duitslandwijde centrum voor astrofysica te huisvesten, dat binnenkort wordt ingehuldigd. Dat kan wel of geen concurrentie zijn, maar in ieder geval hebben minister-president Jan Jambon en de Vlaamse Regering heel goede relaties met de Saksen en met Noordrijn-Westfalen. De spreker meent dat er heel veel mogelijkheid tot complementaire samenwerking is. Als de Einsteintelecoop in de drielandenhoek komt, is er immers ook nog de mogelijkheid om de Saksen daarbij te betrekken. Op die manier geeft dat ook een meer Europees aspect aan het project. Het is voor Duitsland ook belangrijk om een Duitslandwijd project te hebben dat niet alleen in het westen zit, maar waarbij ook andere deelstaten en andere instituten in Duitsland aan boord komen. Het is heel belangrijk, niet alleen voor Duitsland, niet alleen voor Vlaanderen, maar voor heel Europa, om vooral ten opzichte van Azië en China de voorsprong op het vlak van astrofysica en onderzoek niet te verliezen. Nic Van der Marliere besluit dat men elkaar allemaal nodig heeft om dat zo snel mogelijk te realiseren.

2.6. Tussenkost van Emmily Talpe

Emmily Talpe vindt het goed dat men tijdens de kennismaking van gedachten heeft kunnen wisselen over een aantal problemen waarmee beide regio's worstelen, maar ook over het Europeagevoel. Met betrekking tot de Einsteintelecoop heeft ze een meer technische vraag. Zo mogen er geen trillingen zijn om het project te kunnen realiseren. Windmolens vormen op dat vlak een mogelijk obstakel. Als men nu windmolens toelaat, zullen die afgeschreven zijn tegen het moment dat het project werkelijk vorm krijgt. Zal dat het project dan niet tegenhouden? Vlaanderen levert al geen vergunningen meer af. In Noordrijn-Westfalen is dat nog niet het geval. Wat is het standpunt van de volksvertegenwoordigers op dat vlak? Zien zij dat effectief als een obstakel?

2.7. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil wijst erop dat niet alleen windturbines, maar ook de mijnbouw betrekking heeft op het project van de Einsteintelecoop. De twee geselecteerde regio's, Zuid-Limburg en Sardinië, hebben bepaalde geologische formaties waarin de pijpleidingen ondergronds geboord zullen worden. Daarbij probeert men om in het gebied zo weinig mogelijk trillingen te veroorzaken. In Noordrijn-Westfalen vormt mijnbouw geen probleem, omdat er geen mijnbouw is in de radius waarbinnen de leidingen zullen komen.

Bij de windmolens ligt dat anders. Momenteel kunnen er in het gebied in Noordrijn-Westfalen immers nog windmolens gebouwd worden. Dr. Werner Pfeil noemt drie oplossingen waarover momenteel gediscussieerd wordt. Ten eerste gaat men ervan uit dat het tien tot twaalf jaar zal duren voordat de leidingen geboord worden

en dat tegen die tijd de windturbines die momenteel gebouwd worden, afgeschreven zijn en niet meer in bedrijf zijn. De tweede oplossing gaat ervan uit dat in de komende twaalf jaar de schokdempers voor windmolens dermate verder zullen worden ontwikkeld, dat er bij de vervanging van windmolens geen trillingen meer zullen optreden die relevant zijn voor de Einsteintelecoop. Het derde alternatief zou zijn dat bij de ingebruikname van de Einsteintelecoop de windturbines binnen de radius worden ontmanteld. Dr. Werner Pfeil geeft aan dat de drie oplossingen momenteel besproken worden, samen met de RWTH Aachen. Aangezien de ontwikkeling van schokdempers over tien of twaalf jaar mogelijk al heel wat verder zal staan, kan het zijn dat er tegen dan windturbines in gebruik worden genomen die geen enkele impact hebben op de metingen door de Einsteintelecoop.

2.8. Tussenkost van de voorzitter

De *voorzitter* onthoudt dat zowel Noordrijn-Westfalen als Vlaanderen voorstander is van de Einsteintelecoop in het drielandenpunt, omdat het een samenwerking is die men nodig heeft, niet alleen op het vlak van onderwijs, kennis en kennisdeling, maar ook voor het nemen van een voorsprong door die nieuwe innovaties. Door dat in het hart van Europa samen te doen, kan men ook een voorbeeld zijn en kan men de andere landen in Europa daar ook in meetrokken. Momenteel worden de procedures gevolgd, maar er klinken toch hoopvolle signalen dat er hard aan de kar getrokken wordt om dit project in deze regio te kunnen realiseren, samen met de windmolens.

2.9. Tussenkost van Karl Vanlouwe

Karl Vanlouwe uit nog een bedenking bij de financiering van het project. Hij hoopt dat men, ook in het kader van de Europese samenwerking tussen Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en Nederland, dat project samen kan binnenhalen, maar wijst erop dat het in 2019 al werd geraamd op 1,9 miljard euro. Vlaanderen heeft al een bepaalde bijdrage gedaan en ook Duitsland heeft dat gedaan. Maar de Nederlanders blijken al het meeste te hebben betaald, namelijk zo'n 24 miljoen euro. Karl Vanlouwe noteert dat iedereen voorstander is van het project, maar benadrukt dat de betrokken regeringen dan ook overtuigd moeten worden om er daadwerkelijk in te investeren, om te tonen dat de bereidheid er is om de Einsteintelecoop naar hier te halen.

2.10. Tussenkost van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld stipt aan dat de federale minister van Onderzoek en de federale minister van Financiën tot dezelfde partij behoren als dr. Werner Pfeil, die uit Aken komt, en die zeker nog iets over de financiële kwestie kan vertellen.

2.11. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil geeft aan dat hij over het financiële aspect niets kan zeggen, omdat hij deelstaatspoliticus is en geen federaal politicus.

3. De rol van de Vlaamse havens voor de energievoorziening

3.1. Tussenkost van de voorzitter

De *voorzitter* snijdt vervolgens het tweede thema aan, namelijk de energievoorziening in Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen en het belang van de havens. Zo wil de haven van Antwerpen-Zeebrugge inzetten op waterstof. Hoe kijkt men daar vanuit Noordrijn-Westfalen naar? Welke punten wil men aanhalen waar nog aandacht aan besteed moet worden? En hoe kunnen Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen elkaar ook op dat vlak versterken?

3.2. Tussenkost van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld wil als inleiding graag zijn uitdrukkelijke dank uitspreken aan België en Vlaanderen. Zonder de haveninfrastructuur en zonder de organisatie van gas-export naar Noordrijn-Westfalen en Duitsland, zou men daar de afgelopen winter immers nooit zo goed doorgekomen zijn. Dat was een heel goede samenwerking in goed nabuurschap, die sterk op prijs wordt gesteld. Stefan Engstfeld gelooft dat men de richting uitgaat dat waar nu gas stroomt, in de toekomst hopelijk ook waterstof kan stromen, om de noodzakelijke transformatie in de economie te bewerkstelligen naar een klimaatneutrale economie.

3.3. Tussenkost van Romina Plonsker

Romina Plonsker wijst erop dat in Noordrijn-Westfalen de coalitie van CDU en de Groenen afgesproken heeft dat men de elektriciteitsopwekking op basis van kolen in Noordrijn-Westfalen in 2030 zal uitfaseren en dat men bijgevolg ook moet overstappen op alternatieve energievormen, omdat Noordrijn-Westfalen een heel groot industrieland is met veel energie-intensieve bedrijven. Heel Duitsland kijkt daarom naar de havens aan de Noordzee, maar in Noordrijn-Westfalen kijkt men vooral naar de meest nabijgelegen havens, namelijk de ZARA-havens. Daarom zijn België en Nederland een uiterst belangrijke partner voor Noordrijn-Westfalen, ook voor de energievoorziening. Dat tonen ook de lng-terminals die gebouwd zijn en die perspectief bieden voor een waterstofvoorziening voor Noordrijn-Westfalen. Vooral voor de energie-intensieve bedrijven is het heel belangrijk om een perspectief te hebben voor groene energie, op de lange termijn. Voor veel bedrijven betekent dat in hun langetermijnplanning groene waterstof. Of er tussendoor nog andere kleuren waterstof mogelijk zijn of worden gebruikt, is uiteindelijk de beslissing van de bedrijven, maar Romina Plonsker acht het heel waarschijnlijk dat er in het traject naar groene waterstof nog sprake zal zijn van mengvormen.

Een basisenergievoorziening is heel belangrijk voor Noordrijn-Westfalen, en daarom zijn ook nauwe verbindingen, zowel op het gebied van vrachtvervoer als op het gebied van energievoorziening, bijzonder belangrijk voor Noordrijn-Westfalen. Romina Plonsker sluit zich dan ook aan bij de woorden van dank die Stefan Engstfeld heeft geuit.

Recent raakte bekend dat Microsoft in Noordrijn-Westfalen wil investeren in meerdere zogenaamde 'hyperscale data centers', grote datacenters die ook een hoge energievoorziening nodig hebben om een hoge rekenkracht te kunnen realiseren. Dat nieuws heeft Romina Plonsker er nogmaals aan herinnerd hoe belangrijk een goede en voor bedrijven ook groene energievoorziening is.

3.4. Tussenkost van Inge Blask

Inge Blask wil zich daar vanuit de oppositiefractie SPD graag bij aansluiten. Voor het economische beleid van Noordrijn-Westfalen is het belangrijk om die verbindingen te hebben met de havens van Rotterdam en hier in België. Die havens zijn nodig voor de energiebevoorrading, maar ook voor de internationale export, die heel belangrijk is. In die zin kan Inge Blask het pleidooi van Romina Plonsker zeker onderschrijven, omdat ook de SPD dat ondersteunt.

3.5. Tussenkost van Sven Tritschler

Sven Tritschler onderschrijft de grote consensus over het belang van de verbinding met de haven van Antwerpen. Hij hoopt dat die lijn nog verder kan worden uitgebouwd en hoopt dan ook dat Nederland binnenkort een regering kan vormen die daar wat positiever tegenover staat.

Sven Tritschler raakt ook nog even het thema kernenergie aan. Hij meent in dat verband een ommekeer of een trendbreuk waar te nemen in het beleid in Vlaanderen en België. Is er hier sprake van een renaissance van kernenergie, zoals dat ook in andere landen te zien is, of gaat het veeleer om een kortetermijnfenomeen?

3.6. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil vult aan met de opmerking dat de verbinding tussen de ZARA-havens en Noordrijn-Westfalen ook afhankelijk is van het spoorverkeer. Er zijn namelijk problemen met het spoorvervoer omdat de routes in Noordrijn-Westfalen niet optimaal uitgebouwd zijn. Het gaat bijvoorbeeld gedeeltelijk om tweesporige lijnen, die zeker moeten worden uitgebreid. Noordrijn-Westfalen moet daar zelf duidelijk zijn prioriteiten stellen voor het spoorvervoer. De lijn Aken-Keulen is bijvoorbeeld een tweesporige lijn, waar men niet permanent het treinverkeer op kan afhandelen. Er is dus nood aan een derde spoor of een bijkomende lijn. Dr. Werner Pfeil benadrukt dat men in Noordrijn-Westfalen zelfkritisch moet zijn en dat ook duidelijk als een eigen taak moet benoemen.

3.7. Tussenkost van Oliver Krauss

Oliver Krauss is erg blij met de verklaring van minister-president Jan Jambon over de 3RX-route. Hij geeft in dat verband mee dat er ook nog enkelsporige lijnen zijn die nog dringender moeten worden uitgebreid dan de tweesporige lijnen, hoezeer hij de verbinding Keulen-Aken ook waardeert. Als Bondsrepubliek Duitsland, en zeker als Noordrijn-Westfalen, weet men heel goed dat men zijn huiswerk moet maken. Net daarom is hij dankbaar voor de verklaring van de minister-president over het IJzeren Rijnalternatief, de 3RX-route, die met grote moeilijkheden gepaard gaat. Men moet rekening houden met de mensen die zich zorgen maken over emissies en over geluidsoverlast bij een enorme uitbreiding van het spoorvervoer. Net daarom vindt Oliver Krauss dat de 3RX-route alle steun verdient. Ook voor de energievoorziening is het heel belangrijk om die verbindingen, zeker ook met Antwerpen, uit te bouwen en aan Duitse kant vooral de enkelsporige baanvakken uit te breiden.

Oliver Krauss vraagt begrip voor het feit dat men in Noordrijn-Westfalen voor enorme problemen staat met de uitbreiding en het onderhoud van de infrastructuur. Zo moeten er heel veel bruggen gerenoveerd worden, zowel op de weg als op het spoor. Men wil die projecten zo snel mogelijk uitvoeren, maar dat moet stap voor stap gebeuren. Het federale vervoersinfrastructuurplan, dat als het ware de route uitstippelt, moet worden uitgevoerd en dat houdt heel veel projecten in.

De duidelijke boodschap vandaag is dat de verbinding vanuit Noordrijn-Westfalen naar Antwerpen, en ook naar Rotterdam, van fundamenteel belang is voor waterstof, maar ook voor lng. In die zin weet men in Noordrijn-Westfalen dat men aanzienlijk meer huiswerk te maken heeft dan in Vlaanderen.

3.8. Tussenkost van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn neemt akte van de woorden van dank voor de gaslevering van de laatste twee jaar, maar wijst ook naar de problematiek van de afbouw van kernenergie in Duitsland. Er is ook verwezen naar de zoektocht naar andere brandstoffen zoals gas en waterstof. De Bundestag heeft beslist om alle kernenergie af te bouwen, maar tegelijk stelt Johan Deckmyn vast dat er met bruinkool nieuwe energie geproduceerd wordt, wat toch heel contradictorisch is met een modern en goed milieubeleid. Hoe zien de vertegenwoordigers vanuit Noordrijn-Westfalen dat?

Daarnaast maakt Johan Deckmyn zich ook zorgen over de gasprijs. Vlaanderen heeft voldoende gasvoorraden, maar wat als er in de toekomst nog meer gas vanuit

Vlaanderen naar Duitsland vloeit? Kan dat een invloed hebben op de gasprijs? Hoe kijkt men daarnaar?

Johan Deckmyn is met het Benelux-parlement ook op bezoek geweest bij een waterstofproductiefabriek van Shell in de buurt van Keulen. Daar kreeg men toch de boodschap mee dat het produceren van groene waterstof bijzonder moeilijk is. Er is evolutie en men probeert in de goede richting te gaan, maar men staat nog altijd niet op het punt om effectief over te schakelen naar het produceren van groene waterstof. Klopt dat? Zo ja, wanneer zou men wel zover zijn? Ook in Vlaanderen is men met waterstof bezig. Voor de spreker is het typisch zo'n project waarbij men de handen in elkaar moet slaan om te kijken hoe men zover kan komen.

Johan Deckmyn sluit af met 3RX, vroeger de IJzeren Rijn. Hij vindt het een goede zaak dat men ook in Noordrijn-Westfalen de hand in eigen boezem steekt en erkent dat men zelf verder moet gaan met de tracés en de uitbreiding van de sporen op bepaalde plekken. Er is dus werk aan de winkel, ook in Vlaanderen.

Wat hij echter nog niet gehoord heeft, is dat er één partner is die overtuigd moet worden, maar dat die partner zich niet wil laten overtuigen, onder meer omdat het niet in het belang van Rotterdam is om 3RX vlot doorgang te laten vinden. Hij roept dan ook op om vanuit Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen samen een strategie te kiezen om de Nederlanders te overtuigen. Mogelijk zal men daarbij toch iets in ruil moeten bieden – quid pro quo. Hoe denkt men daar vanuit Noordrijn-Westfalen over? Kan er samen een project opgestart worden om de Nederlanders te overtuigen?

3.9. Tussenkost van Karin Brouwers

Karin Brouwers heeft begrepen dat er al heel wat pijpleidingen zijn om energie te vervoeren en dat er nog nieuwe bijkomen. Het verhaal van waterstof ligt nog wat moeilijk, omdat dat ook op een duurzame manier moet worden verwekt en dat nog niet heel ver staat. Karin Brouwers wil ingaan op het transport van de haven van Antwerpen naar het Ruhrgebied.

Met betrekking tot 3RX wil ze aan de collega's uit Noordrijn-Westfalen meegeven dat de commissie Buitenlands Beleid al een soortgelijke ontmoeting heeft gehad met Nederlandse collega's eind juni 2023. Dat onderwerp leek toen de olifant in de kamer te zijn. Het was diplomatiek 'not done' om daarover te spreken. Karin Brouwers betreurde dat, omdat het net een van de punten was waarvoor men naar de Nederlandse collega's wou gaan.

Met de collega's van Noordrijn-Westfalen is er evenwel meer gemeenschappelijk belang om 3RX te realiseren, en dus sluit Karin Brouwers zich aan bij de laatste vraag van Johan Deckmyn. Hoe kan men samen de Nederlandse collega's overtuigen om daar werk van te maken? Misschien is er inderdaad sprake van een quid pro quo. Is het mogelijk om met een eventuele nieuwe Europese Commissie tot iets te komen waar Europa misschien wat kan helpen? Voorlopig staat men daar nog voor een muur, met soms misschien een kleine opening van Nederlandse zijde. De diplomatiek vertegenwoordiger van de Vlaamse Regering in Duitsland gaat binnenkort ook richting Den Haag, maar Karin Brouwers wil ook graag de inzichten vanuit Noordrijn-Westfalen over deze zaak horen.

3.10. Tussenkost van Karl Vanlouwe

Karl Vanlouwe ziet 3RX evenzeer als een topic waar Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen aan hetzelfde zeel trekken. De vraag is hoe de Nederlandse collega's overtuigd kunnen worden van het belang van dat project, waar toch ook voordelen voor Nederland uit te halen zijn en dat dus niet concurrentieel moet worden gezien.

Karl Vanlouwe heeft ook een vraag over waterstof. Vlaanderen probeert met zijn havens immers een belangrijke positie in te nemen voor de waterstofeconomie. Er zijn heel wat waterstofprojecten gerealiseerd in de haven Antwerpen-Zeebrugge, wat een samenwerking is van twee grote havens die nu één haven geworden zijn, iets waar ook Noordrijn-Westfalen de voordelen van zal inzien.

Pijpleidingen zijn van fundamenteel belang als het over waterstof gaat. Zo zijn er plannen voor een leidingstraat, een geheel van pijpleidingen van Antwerpen naar het Ruhrgebied. Daarin zou men tal van leidingen kunnen groeperen voor waterstof, maar ook voor CO₂ en andere stoffen. Hoe staat men in Noordrijn-Westfalen en in Duitsland ten aanzien van die pijpleidingen? Vreest men dat daar bezwaren tegen komen? Zal dat vlot gaan qua vergunningenbeleid? Er is al verwezen naar de infrastructuurwerken die nodig zijn. Vlaanderen heeft heel veel geïnvesteerd in de Oosterweelverbinding, die de ontsluiting moet vormen van de haven. Investeringsen zijn dus fundamenteel nodig, ook op het vlak van pijpleidingen. Hoe staat het met dat vergunningenbeleid?

3.11. Tussenkost van Cathy Coudyser

Cathy Coudyser wil ook nog een bijdrage leveren aan het debat, namelijk over het bredere verhaal van de belangrijke ontsluiting van het transport tussen Noordrijn-Westfalen, Vlaanderen en Nederland, de Deltaregio. Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen weten absoluut waarom ze 3RX nodig hebben. Het gaat erover hoe men de Nederlanders kan overtuigen. Voor hen is er evenwel weinig meerwaarde, en dus zal het op een andere manier moeten gebeuren.

De collega's van Noordrijn-Westfalen hebben het ook gehad over de ontsluiting via de weg. Zijn er nog hiaten om ook het transport via de weg in de Deltaregio te versterken?

Ten derde ziet Cathy Coudyser ook nog heel wat mogelijkheden via de binnenvaart. Schepen hebben echter meer en meer diepgang nodig, terwijl het waterpeil in de rivieren zakt. Men zal dus moeten kijken of er nieuwe technologieën bestaan en of er nieuwe boten kunnen worden gemaakt die met minder diepgang toch meer capaciteit hebben. Vlaanderen staat heel ver op het vlak van botenbouw en technologie, met bedrijven als Jan De Nul en DEME. Ook op het vlak van scheepstechniek heeft Vlaanderen een en ander te bieden. Misschien kan het delen van kennis en goede praktijken ook daar mogelijkheden bieden. Hoe kijkt men daar in Noordrijn-Westfalen naar?

3.12. Tussenkost van Nic Van der Marliere

Nic Van der Marliere wil geen partijpolitieke uitspraken doen, omdat hij de neutraliteit moet bewaren. Wel wil hij de diplomatieke contacten duidelijk in beeld brengen. Het hoeft geen betoog dat er op alle vlakken van de net aangehaalde punten heel intensieve samenwerking is tussen de administraties en de diplomaten van Duitsland en de administraties van Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen.

Wat gas betreft, poneert Nic Van der Marliere de boude uitspraak dat mocht Duitsland vorig jaar België en Vlaanderen niet gehad hebben, het een heel koude winter had gehad. België heeft immers boven zijn capaciteit enorm veel gas naar Duitsland gepompt, net om de crisis in Duitsland tegen te gaan die veroorzaakt is door te veel en te lang goedkoop gas in te voeren uit een bepaald land dat hij vanuit zijn diplomatieke rol niet zal vernoemen. Het gas vanuit Vlaanderen en België was heel welkom in Duitsland, wat onder meer aanleiding heeft gegeven tot de uitspraak van een van de parlementsleden dat België lang niet op de radar van Duitsland stond als energieleverancier, maar dat men in Berlijn plots wel heeft ingezien dat België en Nederland betrouwbare en langdurige partners zijn op het

vlak van energievoorziening, wat bewijst dat er in de toekomst nog veel meer met elkaar moet worden samengewerkt. Daarom brengen de regeringsleiders van Noordrijn-Westfalen en van België en Vlaanderen ook heel dikwijls bezoeken aan elkaar, om voor die energieproblematiek en de duurzame uitwisseling en ondersteuning van elkaars industrie en huishoudens de nodige oplossingen te vinden. Op dat vlak maakt Nic Van der Marliere zich dan ook geen zorgen.

Wat 3RX betreft, stelt hij net als de vorige sprekers vast dat zowel Duitsland, Noordrijn-Westfalen, België, Wallonië als Vlaanderen daarin geloven. Maar als iemand een villa heeft tussen twee andere villa's, en beide burens vragen om een weg te trekken door zijn gazon, kan die persoon ofwel 'neen' antwoorden, ofwel 'ja, maar het zal u geld kosten'. Dat is in een notendop wat er met Nederland zal moeten worden besproken. Men zal Nederland moeten tegemoetkomen met bepaalde tegenprestaties.

Bovendien hebben politieke situaties in Nederland de onhebbelijkheid om heel snel en af en toe te veranderen. Na deze verkiezingen en de nieuwe regeringsvorming zal men dus in een andere situatie zitten in Nederland, en daar moet men rekening mee houden. Nic Van der Marliere ziet in Nederland evenwel ook de evolutie dat de provincies, vooral Limburg en Noord-Brabant, veel meer dan vroeger bij dit dossier moeten worden betrokken. De Limburgers vragen heel duidelijk om niet over hen, maar met hen te praten over 3RX. Ook de provincies en hun inbreng daarin zijn dus cruciaal.

Duitsland heeft duidelijk laten weten dat het op zijn territorium alle kosten en alle nodige infrastructuurwerken zal doen om die aansluiting te hebben. Het is echter aan Vlaanderen om met de nieuwe Nederlandse regering te spreken en een nieuwe schwing te geven aan het dossier. Momenteel ligt alles immers stil. Het is heel hard nodig, niet alleen voor Antwerpen, maar voor heel de drielandenhoek en voor heel Europa, dat men daar alternatieven heeft. Nic Van der Marliere herhaalt dat ook heel dikwijls in zijn gesprekken met de Nederlandse collega's: alleen kan men niets, samen kan men alles. Men hoeft maar te kijken naar het incident in het Suezkanaal met één boot die scheef lag. Hoelang heeft het transport daar stilgelegen? Hoeveel kosten zijn er daar geweest? Ook de wegen en de spoorinfrastructuur hier dreigen een trombose te ondergaan. Er zal ook eens een verstopping komen, met enorme economische gevolgen voor Noordrijn-Westfalen, Duitsland, Nederland, België, Vlaanderen en Wallonië. En dus moet er een back-up zijn en moet men elkaar helpen. Het is niet meer het verhaal van concurrentie onder elkaar, zoals met het verhaal van de Einsteintelecoop. De concurrentie ligt buiten Europa. En dus moet men zich samen versterken, in het belang van de burgers en de ondernemingen hier. Dat is voor Nic Van der Marliere het verhaal dat men bij de nieuwe Nederlandse regering moet brengen. Maar het zal dus wat kosten.

Wat waterstof betreft, meent Nic Van der Marliere dat men zich te veel concentreert op de productie van waterstof en van groene waterstof. Geen enkel land in Europa zal zelf voldoende waterstof kunnen produceren om heel zijn industrie, al zijn huishoudens en alle wagens op te laten lopen. Men zal in heel Europa ook altijd van de import van waterstof moeten leven. Daar zal men zich ook hier op moeten concentreren. Er is in de drielandenhoek veel infrastructuur: Duisport, de havens van Nederland, de havens van België, de Vlaamse havens. Vlaanderen is een doorgeefland, een transportland. En dus zal men moeten kijken hoe men de infrastructuur daarvoor bouwt. Dat is vooral de rol hier, veeleer dan productie, waar Vlaanderen te klein voor is. Men zal er echt op moeten inzetten om vanuit heel de wereld waterstof binnen te krijgen en een draaischijf te zijn, een hub van heel Europa om iedereen van voldoende waterstof te voorzien.

Een ander belangrijk element daarbij, dat vaak vergeten wordt, is de bescherming van de strategische infrastructuur. Als men een paar pijpleidingen kan doorboren

en zo het gas saboteren, als men een aantal spoorverbindingen van Hamburg naar Amsterdam kan lamleggen, als men een paar schepen verkeerd laat zinken in de Rijn, kan men strategisch-militair heel de regio platleggen. Nic Van der Marliere beklemtoont dat men in dit verband te weinig aan de bescherming van de energie-infrastructuur denkt. Productie en transport zijn belangrijke debatten, maar ook de bescherming is dat. Het land dat men niet graag noemt, is daar immers al heel erg mee bezig, hoe het de infrastructuur hier kan vernietigen en de boel lamleggen. Ook dat is een belangrijk debat dat moet worden gevoerd, over de bescherming van de havens, de windmolens en de pijpleidingen. Er gaat geen maand voorbij of er zijn bepaalde schepen die de windmolenparken in de Noordzee komen bekijken, zowel onder als boven water, om te zien wat ze ermee kunnen uitspoken. Ook daar zal men elkaar dus nodig hebben.

Wat tot slot de binnenscheepvaart betreft, geeft Nic Van der Marliere aan dat de voorzitter nagels met koppen sloeg met haar opmerkingen. Dat is een dossier dat diplomatiek heel fel besproken wordt, voor Kerstmis bijvoorbeeld nog met Beieren, namelijk de behoefte aan nieuwe, moderne, performante binnenschepen die minder diepgang hebben, maar dezelfde tonnage kunnen vervoeren, of zelfs meer, gelet op de problemen van de klimaatopwarming. Op de Donau bijvoorbeeld hebben bepaalde transporten daardoor drie maanden stilgelegen. Nic Van der Marliere pleit daarom voor een samenwerking tussen Vlaanderen, Nederland, Noordrijn-Westfalen, Rijnland-Palts, Baden-Württemberg en Beieren om de grote rivieren vrij te houden, als back-up, maar ook als basis voor alternatief en duurzaam transport. Waterstof zal niet alleen met pijpleidingen moeten worden vervoerd, maar ook via het spoor en de binnenscheepvaart. Meer dan ooit zal men daar met samenwerking oplossingen kunnen bieden. Vanuit de Vlaamse Regering en de diplomatieke vertegenwoordigingen is men in elk geval heel intensief bezig met die dossiers.

3.13. Tussenkost van Romina Plonsker

Romina Plonsker wil nog even terugkomen op het thema waterstof, omdat er enkele vragen over werden gesteld aan Noordrijn-Westfalen. Shell bevindt zich bij de wijk waar ze zelf woont en ze hoort daar alleen maar goede dingen over. Shell plant ook een uitbreiding. Volgens Romina Plonsker moeten bij de elektrolyse van waterstof veel aspecten in ogenschouw genomen worden, zoals het economische aspect en de schaalvoordelen. Veel bedrijven hebben het uiteindelijke doel om groene waterstof te produceren. Als onderdeel van de uitfasering van steenkool zijn er bijvoorbeeld federale fondsen ter beschikking om structurele veranderingen in de regio's te bevorderen. Er loopt nu ook een project in haar eigen kiesdistrict, waarbij een elektrolysator moet worden gebouwd die groene waterstof, afkomstig van een van de grootste windparken in Noordrijn-Westfalen, moet produceren.

Romina Plonsker wil ook graag een best practice delen. Ze raadt aan om eens te kijken naar de plannen van ThyssenKrupp, dat tegen 2026 groen staal wil produceren met een groot financieel aandeel van de Europese Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en ook Noordrijn-Westfalen, dat men wil kristalliseren in een concurrentievoordeel door groen staal te produceren op de wereldmarkt.

In antwoord op de vraag of er nog nieuwe plannen zijn voor waterstof en nieuwe netwerken, geeft Romina Plonsker mee dat het federale netwerkagentschap plannen heeft om niet alleen het Ruhrgebied, maar ook andere gebieden van Noordrijn-Westfalen te bereiken. Ze denkt ook wel dat er grote burgerprotesten zullen zijn. Zoals bij elke elektriciteitsleiding die men aanlegt, loopt men ruim achter op het schema. Dat maakt deel uit van de politieke zaak, maar net daarom meent de spreker dat men gediversifieerde verbindingen nodig heeft om gas of waterstof naar zich toe te halen. In de laatste plaats kunnen dat wegen zijn, in de eerste plaats pijpleidingen, maar ook het spoor mag niet buiten beschouwing gelaten worden bij het waterstoftransport. Op die manier is men breed voorzien als er een mogelijke

uitval is van kritieke infrastructuur. Het gaat dan niet enkel over een aanval of sabotage, maar bijvoorbeeld ook over laag water. Een gediversifieerde verbinding is voor Romina Plonsker altijd het beste wat men politiek voor ogen kan hebben.

3.14. Tussenkost van Sven Tritschler

Sven Tritschler ziet op dit punt wat onenigheid aan de kant van Noordrijn-Westfalen. Hij is zeker van mening dat waterstof een technologie van de toekomst is, maar heeft ook het gevoel dat er momenteel in heel Europa een hype heerst. Het zal zeker niet de oplossing voor alle problemen zijn, zoals het nu voorgesteld wordt.

Met betrekking tot ThyssenKrupp in Duisburg stipt hij aan dat iets niet rendabel wordt doordat het zwaar gesubsidieerd wordt, wat momenteel wel het geval is. Hij besluit dan ook dat men over meer onderwerpen dan alleen waterstof moet praten als men in de toekomst energiezekerheid wil realiseren.

3.15. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil is van mening dat het vraagstuk van de veiligheid niet mag worden onderschat, gezien de ervaringen met corona, maar ook met andere rampen die Europa jaarlijks treffen. Ook op dat gebied moet er nauwer samengewerkt worden tussen Nederland, België en Duitsland. Tijdens de coronaperiode is gebleken dat men de grenzen niet van de ene op de andere dag kan sluiten. Dan functioneert immers helemaal niets meer, noch in het lokale grensverkeer van mensen die in de grensregio wonen, noch in het grote grensverkeer. Dat is een ontzettend belangrijk onderwerp dat vandaag niet op de agenda staat, maar waar men simpelweg mee te maken heeft omdat beide regio's economisch en maatschappelijk zo nauw met elkaar verbonden zijn. En dus heeft men geen andere keus dan oplossingen te vinden. Er hoeft daarvoor geen aanslag te gebeuren. Alleen al een cyberaanval die de hele computerwereld lamlegt, is voldoende. Dan werkt niets meer: de stroomvoorziening valt uit, er is geen elektriciteit meer en men is van alles afgesloten. Dat is een heel belangrijke kwestie waarvoor grensoverschrijdende oplossingen moeten worden gevonden.

3.16. Tussenkost van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld wil antwoord geven op de vragen over bruinkool en kernenergie, niet in zijn hoedanigheid als voorzitter, maar als parlements lid. Duitsland heeft zich teruggetrokken uit kernenergie. Dat is alleen al om technische redenen onomkeerbaar. Men kan immers niet zomaar een kerncentrale opnieuw opstarten of een nieuwe bouwen. Dat is technisch extreem complex en economisch erg duur. Dat is anders bij een kolencentrale of een gascentrale.

In Noordrijn-Westfalen is men enkele jaren geleden al uit de steenkool gestapt. Wat men in Noordrijn-Westfalen wel nog heeft, is bruinkool. De meningen erover lopen uiteen, maar het is wel duidelijk dat energieopwekking uit bruinkool uiteindelijk een van de meest klimaatschadelijke manieren is om energie te produceren. Maar er is natuurlijk ook een aanzienlijke concurrentiedruk. Het is dus ook een economische kwestie. Nadat men in Noordrijn-Westfalen uit de steenkool is gestapt en nadat Duitsland uit de kernenergie was gestapt, heeft men beslist om ook bruinkool uit te faseren. Die uitfasering is met acht jaar vervroegd, van 2038 naar 2030. Dat is het doel, omdat men gelooft dat de toekomst niet in fossiele brandstoffen of kernenergie ligt, maar in hernieuwbare energiebronnen. Dat zijn de energiebronnen van de toekomst, die stabiliteit geven, die klimaatneutraliteit geven en die bovenal ook geostrategisch een politieke onafhankelijkheid bieden. Stefan Engstfeld benadrukt dat dat laatste uiterst belangrijk is, aangezien Duitsland extreem afhankelijk was van Russisch gas. Men wil niet opnieuw die geostrategische fout maken en

opnieuw afhankelijk worden van dictatoriale systemen zoals dat van Poetin. Daarom gelooft men dat de weg naar hernieuwbare energiebronnen de juiste is.

Stefan Engstfeld trekt daarbij de parallel met de coronapandemie. Toen vormde covid een katalysator, een ongelooflijke versneller, op het vlak van digitalisering. Tijdens de pandemie zijn stappen gezet op het gebied van digitalisering die jarenlang niet mogelijk waren of niet voor mogelijk werden gehouden, maar die tijdens de pandemie plotseling plaatsvonden en waar men vandaag nog altijd van profiteert. Iets soortgelijks is gebeurd na de aanval van Poetin op Oekraïne, niet alleen op het gebied van energievoorziening, maar ook op het vlak van goedkeuringsprocedures. Ineens zijn bepaalde zaken mogelijk en kunnen goedkeuringsprocessen sneller gaan dan voorheen. Daarom worden hernieuwbare energiebronnen in Noordrijn-Westfalen heel snel uitgebreid.

Aan de andere kant heeft men iets vergelijkbaars gedaan als wat België deed met kernenergie: men heeft de periode voor bruinkoolcentrales die gepland waren om afgeschakeld te worden, toch nog verlengd, met de bedoeling om ze tegen 2030 volledig uit te schakelen. Stefan Engstfeld stipt aan dat men een soort overbruggingsperiode nodig had tot de hernieuwbare energiebronnen functioneren. Beide gebeuren dus tegelijk: hernieuwbare energiebronnen worden met een ongelooflijk hoge snelheid uitgebouwd, maar tegelijk is er een verlenging van bepaalde duur voor bruinkool, met 2030 als duidelijk eindpunt, zodat men daarna autonoom verder kan met duurzame energie, om de genoemde redenen. Intussen heeft men ook de mijngebieden voor bruinkool verkleind, waardoor men in de periode tot 2030 honderdduizenden, zo niet miljoenen tonnen bruinkool zal besparen. De totale hoeveelheid bruinkool die men in Noordrijn-Westfalen verbrandt, zal dus aanzienlijk lager liggen dan voorheen gepland.

Voor groene waterstof verwijst Stefan Engstfeld naar een bezoek van de Zweedse ambassadeur tijdens het Zweedse voorzitterschap van de EU-raad, die vertelde over de staalproductie met groene waterstof in het noorden van Zweden. Daar produceert men dat dus al. Ze zijn hun tijd daar ver vooruit. Stefan Engstfeld geeft aan dat men daar alleen maar met afgunst naar kan kijken en van kan leren. De Zweedse ambassadeur heeft ook ThyssenKrupp in Duisburg bezocht en aangegeven dat Noordrijn-Westfalen nog een hele weg af te leggen heeft. De productie in Zweden is economisch bijzonder interessant. Men wordt overrompeld door bedrijven als Volvo en anderen, die allemaal dat groen geproduceerde staal willen. In dat opzicht is wat in Zweden gerealiseerd wordt, niet alleen technologisch ongelooflijk indrukwekkend, maar natuurlijk ook economisch. Daarom wil men ook in Noordrijn-Westfalen die weg bewandelen. Men investeert ongeveer 5 miljard euro alleen al bij ThyssenKrupp in Duisburg. Stefan Engstfeld is ervan overtuigd dat dat de juiste weg is en dat het uiteindelijk ook economisch haalbaar is.

3.17. Tussenkomen van Karl Vanlouwe

Karl Vanlouwe noteert dat het de bedoeling is om tegen 2030 voor 100 procent afhankelijk te zijn van groene, hernieuwbare energie. Voor hoeveel procent is men nu al afhankelijk van groene energie? Ook in Vlaanderen wordt enorm ingezet op hernieuwbare energie, maar toch maakt dat nog altijd maar een bijzonder klein percentage uit. Is het realistisch om tegen 2030 volledig afhankelijk te zijn van groene, hernieuwbare energie?

3.18. Tussenkomen van Romina Plonsker

Romina Plonsker geeft aan dat men momenteel zo'n 40 procent fossiele energie gebruikt. Men plant om tegen 2030 de energieopwekking uit bruinkool af te schaffen, maar dat betekent niet dat men geen fossiele energie meer zal importeren.

Men gaat die in Noordrijn-Westfalen niet meer zelf produceren maar wel nog voor een langere periode gebruiken.

3.19. Tussenkost van Inge Blask

Inge Blask vult aan dat hernieuwbare energie op alle niveaus wordt uitgebouwd. Ze verwijst naar de grote offshorewindparken die op de Noordzee gepland worden, samen met Engeland, Nederland, Denemarken en Zweden, en naar de waterstofpijpleidingen naar het Ruhrgebied. Het plan is om met de opgewekte elektriciteit ook waterstof in Noordrijn-Westfalen te krijgen.

De bondskanselier, minister Habeck van Economische Zaken en anderen reizen de wereld rond om het onderwerp waterstof te bespreken. Inge Blask gelooft ook dat de landen in het zuiden op dit vlak kansen hebben om energie te produceren en zo ook hun economische situatie te verbeteren. Ze gelooft ook dat internationale havens als Antwerpen, Rotterdam en Hamburg echt een kans hebben om waterstof daar te krijgen, en dus ook energie. Dat zal niet één grote afhankelijkheid zijn. Men moet immers ook de energieproductie diversifiëren, wat betekent dat men in verschillende domeinen energie zal produceren en niet op één energiebron zal terugvallen, zoals aardgas in het verleden.

3.20. Tussenkost van Sven Tritschler

Sven Tritschler werpt op dat Duitsland de afgelopen jaren van stroomexporteur naar stroomimporteur geëvolueerd is. Hij vreest dat dat gezien het gevoerde beleid nog erger zal worden in de toekomst. Hij roept de collega's uit Vlaanderen dan ook op om hun energiecentrales, inclusief de kerncentrales, niet te sluiten, omdat Duitsland in de toekomst wellicht nog meer elektriciteit uit die centrales zal moeten importeren, ten minste als de hernieuwbare energiebronnen niet voldoende leveren, wat af en toe voorvalt.

3.21. Tussenkost van Oliver Krauss

Oliver Krauss wil nog één zaak verduidelijken: 3RX is niet hetzelfde als de IJzeren Rijn. 3RX is een alternatief. En het probleem is dat de Nederlanders de voorkeur geven aan de IJzeren Rijn.

Tot slot, wat waterstof betreft, is Oliver Krauss dankbaar dat men er nu in geslaagd is om groene waterstof op te slaan, wat altijd een groot probleem was.

Daarnaast is men ook heel open over het gebruik van vuile waterstof, dat een afvalproduct is, dat wordt gebruikt voor de waterstofbusvloot die men in Noordrijn-Westfalen inzet.

4. Uitbreiding van de EU

4.1. Tussenkost van de voorzitter

De *voorzitter* geeft aan dat het derde thema al besproken is tijdens de ochtendbijeenkomst en dat het in deze formele gedachtewisseling dus niet uitgebreid meer aan bod hoeft te komen.

Stefan Engstfeld bevestigt dat de vragen die men vanuit de vertegenwoordiging van Noordrijn-Westfalen had, al beantwoord zijn in de voormiddag en tijdens de lunch.

De *voorzitter* snijdt vervolgens het laatste thema aan. Oekraïne heeft naar aanleiding van de oorlog de legitieme vraag gesteld om toe te treden tot de Europese Unie. In het zog daarvan worden nog negen landen genoemd die mogelijk tot de

Europese Unie zouden kunnen gaan behoren. Vanuit de meest geavanceerde en economisch sterkste regio in Europa is men ervan overtuigd dat er een zekere solidariteit moet zijn, maar hoe gaat men om met een Europa dat straks uit 33 of 34 heel erg diverse landen zou kunnen bestaan? Het kan interessant zijn om daarover van gedachten te wisselen tussen beide deelstaten.

4.2. Tussenkost van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn heeft begrip voor de vraag van Oekraïne om toe te treden tot de EU. Dat is een veeleer geopolitieke overweging geweest. Omdat Rusland de oorlog tegen Oekraïne gestart is, heeft hij ook begrip voor de reacties vanuit de EU om de onderhandelingen inderdaad aan te vatten.

Oekraïne staat evenwel niet alleen met die vraag. Nog verschillende andere landen hebben toetredingsonderhandelingen aangevraagd. In debatten in het Vlaams Parlement is al vaak gezegd dat in het verleden sommige landen te snel zijn toegetreden tot de EU, met alle moeilijkheden vandien. Het Vlaams Belang is als partij sowieso eurosceptisch en eurokritisch en waarschuwt er dan ook voor om niet te snel te ageren. Men mag niet te snel meegaan in het verhaal. Johan Deckmyn verwijst naar het standpunt van de Vlaamse Regering ter zake, waarin Vlaanderen onderstreept dat toetredingsonderhandelingen niet onherroepelijk tot lidmaatschap leiden. Hij sluit zich aan bij dat statement en die redenering: het is niet omdat men toetredingsonderhandelingen start, dat een land daarom onmiddellijk toegang krijgt tot de EU.

4.3. Tussenkost van Karl Vanlouwe

Karl Vanlouwe stelt eveneens vast dat verschillende landen in oostelijk Europa graag willen toetreden tot de Europese Unie, maar dat die landen niet altijd aan de voorwaarden voldoen om een volwaardig lid te zijn. Hij kijkt in die zin met heel veel aandacht naar wat er gebeurt in Oekraïne. Men kan niet ontkennen dat er stappen vooruit worden gezet, maar het land is nog in oorlog en er zijn nog heel wat voorwaarden te vervullen. Er wordt ook gesproken over landen als Georgië en Moldavië, en ook Bosnië-Herzegovina, waar ook nog heel wat problemen zijn.

Karl Vanlouwe brengt in herinnering dat er in het verleden ook heel sterke landen waren waarmee onderhandelingen zijn gevoerd, zoals IJsland en Noorwegen, die ooit kandidaat-lidstaat waren, maar die helaas afgehaakt zijn. Een lidmaatschap van Noorwegen had nochtans een groot voordeel kunnen betekenen.

Afsluiten doet Karl Vanlouwe met een land dat ondertussen al twintig jaar kandidaat-lidstaat is, namelijk Turkije. Duitsland heeft een heel grote Turkse gemeenschap. Ook in België, en meer specifiek in Brussel, is er een belangrijke Turkse gemeenschap. Als er verkiezingen zijn in Turkije, vindt het lid het soms wat moeilijk om te zien dat de bevolking die hier leeft, soms meer meeleeft met de politici die in Turkije aan de macht zijn. Het standpunt van het Vlaams Parlement is dat het land in de huidige omstandigheden niet klaar is en niet aan de voorwaarden voldoet om toe te treden tot de Europese Unie. Karl Vanlouwe hoopt dat die omstandigheden ooit zullen veranderen en verbeteren.

Hoe leeft dat in Duitsland en in Noordrijn-Westfalen? Als vrienden onder elkaar moet men ook dergelijke moeilijke thema's openlijk durven te bespreken.

4.4. Tussenkost van dr. Werner Pfeil

Dr. Werner Pfeil pikt in op het probleem dat net genoemd is, namelijk de mate waarin kandidaat-lidstaten er klaar voor zijn om toe te treden. Het veronderstelt onder meer dat kandidaat-lidstaten de beginselen van de rechtsstaat aannemen zoals men die hier kent. Basisrechten moeten erkend worden. Hoe gaat het land in kwestie met zijn minderheden om? De rechtspraak moet gebaseerd zijn op de EU-rechtspraak en -wetgeving en er mag geen sprake zijn van corruptie. Dat zijn dus heel hoge eisen waaraan moet worden voldaan. Als daar niet aan wordt voldaan, kan geen enkele kandidaat-lidstaat lid worden. Dat is de opvatting van dr. Werner Pfeil en zijn partij.

Als men van dat uitgangspunt uitgaat, rijst vervolgens de vraag of er wijzigingen van verdragen nodig zijn. Hoe werkt een EU met nog eens tien nieuwe lidstaten, als bijvoorbeeld de voormalige staten van Joegoslavië erbij betrokken worden? Kan de EU dan nog functioneren als men van het unanimitieitsbeginsel uitgaat? Of moet men dat unanimitieitsbeginsel loslaten? Dr. Werner Pfeil verwijst naar Hongarije, dat al volwaardig lid is van de EU en dat beginsel in zijn eigen voordeel gebruikt, ten nadele van alle anderen. De vraag is of men dat wil blijven hebben, of dat men op dat vlak een verandering wil aanvaarden. Daarover moet het debat gevoerd worden.

Een derde vraag is in hoeverre de EU, behalve uitbreiden, moet verdiepen onder de bestaande lidstaten, waarbij de bevolking wordt meegenomen. Dr. Werner Pfeil vreest dat anders de bevolking in heel Europa op termijn genoeg krijgt van de Europese Unie. Zaken als het Erasmusprogramma en andere voordelen die EU-burgers hebben door de open grenzen, zullen niemand meer interesseren als men die verdieping niet ernstig neemt. Dat betekent: welke voordelen hebben de burgers heel concreet? Daartoe moet de Europese Unie zichzelf hervormen. De spreker gelooft immers dat veel richtlijnen en verordeningen veeleer als een belemmering voor de economie gezien worden dan als een voordeel.

Dr. Werner Pfeil meent dat over die drie punten moet worden nagedacht wanneer het gaat over de uitbreiding van de Unie, in het belang van de Europese bevolking.

4.5. Tussenkost van Romina Plonsker

Romina Plonsker merkt op dat zonet verwezen is naar het standpunt van het Vlaams Parlement, wat opnieuw duidelijk een verschil aangeeft. Het deelstaatsparlement van Noordrijn-Westfalen neemt immers geen standpunten in over buitenlandse politiek en heeft geen bevoegdheid op het gebied van buitenlands beleid.

De deelstaat Noordrijn-Westfalen heeft wel een regionaal partnerschap opgezet met een oblast in Oekraïne. Er is de grote Weimardriehoek Duitsland, Polen en Frankrijk, maar er is ook een regionale Weimardriehoek bestaande uit een regio in Frankrijk, Hauts-de-France, de Poolse regio Silezië en Noordrijn-Westfalen. Die steunen Oekraïne richting de wederopbouw. Er worden wederopbouwconferenties gehouden, maar er worden ook hulpmiddelen geboden. Intussen is in de commissie een motie aangenomen naar aanleiding van de tweede verjaardag van de Russische aanval op Oekraïne, die vervolgens in de plenaire vergadering zal worden behandeld, en waarin nogmaals een perspectief voor Oekraïne richting de Europese Unie wordt geboden. CDU, SPD, FDP en de Groenen verwelkomen dat, weliswaar met de noodzakelijke hervormingen. Het voorstel maakt nogmaals duidelijk dat het niet om een bypass of verkorte toelating tot de Europese Unie gaat. Romina Plonsker geeft aan dat men wel elk het eigen standpunt naar voren zou kunnen brengen over kandidaat-lidstaten, maar dat het parlement zelf daar tot dusver geen mening over heeft.

4.6. Tussenkomst van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld bevestigt dat er inhoudelijke verschillen zijn tussen de partijen.

Hij wil daar enkel nog aan toevoegen dat er een heel grote Turkse gemeenschap is in Noordrijn-Westfalen, vooral in het Ruhrgebied. Daarbij komt ook het probleem dat men getroffen wordt door de verkiezingscampagne in Turkije, bijvoorbeeld als president Erdogan grote optredens houdt in Keulen, met tienduizenden aanhangers. Wat dat betreft, is men het er wel over eens dat onder het huidige systeem-Erdogan niemand Turkije momenteel in de Europese Unie wil zien.

4.7. Tussenkomst van Karin Brouwers

Karin Brouwers is het ermee eens dat als er ooit nieuwe lidstaten bij de EU zouden komen, er ook een verdieping van de Unie nodig is. Als lid van de parlementaire assemblee van de Raad van Europa, die meer dan veertig landen telt, kan ze getuigen dat het daar heel moeilijk werken is. Hoe zal men dat ooit kunnen organiseren in de Europese Unie, die het nu soms al moeilijk heeft om op een vlotte manier te functioneren? Een verdieping is dus absoluut noodzakelijk. Die beide processen zullen hoe dan ook parallel moeten verlopen.

Wat de toetreding zelf betreft, is het ook voor Karin Brouwers duidelijk dat Turkije op dit moment niet voldoet aan welk criterium dan ook. Het doet bovendien weinig inspanning om eraan te voldoen. Oekraïne is een heel speciaal geval, maar met de landen van de westelijke Balkan gaat het om een heel geostrategisch spel. Die landen horen geografisch duidelijk bij Europa, maar als ze op termijn geen toetredingsperspectief met enige kans op slagen krijgen, dreigen ze helemaal onder de invloed te komen van landen als Rusland, China en Turkije. Als die landen echt hun best doen – corruptie bestrijden, de rechtsstaat respecteren enzovoort – moet dat proces ook zijn weg kunnen gaan. Karin Brouwers gelooft echter niet dat dat voor morgen zal zijn. Men moet niet op de rem gaan staan of versnellen. Men moet die processen de tijd geven die nodig is. Oekraïne, Moldavië en Georgië zijn aparte cases, maar voor de Balkan zal het heel moeilijk worden, zolang kwesties als Servië-Kosovo niet opgelost raken, om daar eensgezindheid over te vinden bij alle Europese landen. Men moet wel toetredingsperspectief blijven geven aan landen. Misschien moet er in het verhaal van de verdieping ook verder gekeken worden en naar een Europa met verschillende snelheden worden gegaan. Karin Brouwers wijst erop dat dat de facto al bestaat, met de eurozone en de landen die daar niet bij horen. Ze roept op om daar de komende jaren wat creatiever over na te denken.

4.8. Tussenkomst van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn is getriggerd door het verhaal over de heropbouw van Oekraïne, dat ook al ter sprake is gekomen bij het bezoek aan het parlement van Noordrijn-Westfalen. Hij vindt het een heel nobel initiatief, maar vindt het ook financieel en economisch een interessante invalshoek om zich daartoe te engageren. De spreker bedoelt het niet als kritiek, maar is heel geïnteresseerd in de aanpak. Hij heeft zelf ook al aan minister-president Jan Jambon gevraagd hoe Vlaanderen daar – oneerbiedig gezegd – een graantje kan meepikken. Het is immers een win-winsituatie: als men overall in Europa dergelijke zaken opzet, is dat een goede zaak voor de economie in diverse Europese deelstaten, maar helpt het ook Oekraïne om na de oorlog een stap verder te zetten in de heropbouw. Hoever staat dat project nu? Zijn er al vorderingen sinds het laatste bezoek? Zijn er samenwerkingsakkoorden gesloten, ook binnen Duitsland, om daar verdere stappen te zetten?

4.9. Tussenkomst van Stefan Engstfeld

Stefan Engstfeld wijst erop dat heropbouw niet alleen economisch interessant is, maar dat het ook politiek noodzakelijk is dat Oekraïne alle steun krijgt die het nodig heeft. Want als het in Europa gebruikelijk wordt om grenzen te proberen af te sluiten met tanks, is de vraag, als Oekraïne niet wint, wie de volgende zal zijn. En dan is de vraag ook wie dat model van militaire agressie zal kopiëren. Wat met China en Taiwan? Wat met Noord-Korea en Zuid-Korea enzovoort? Het is dus politiek noodzakelijk om Oekraïne zoveel mogelijk te ondersteunen. Dat betekent ook meer wapens, want het is duidelijk dat er op dat vlak problemen zijn.

Stefan Engstfeld vervolgt dat er een officieel regionaal partnerschap tot stand is gebracht met de regio Dnipropetrovsk, met hoofdstad Dnipro. Minister Liminski is daar ook ter plaatse geweest. De ondersteuning gebeurt momenteel via diverse hulporganisaties, voornamelijk met medische materialen. Er worden stroomgeneratoren daarheen gestuurd. Er zijn vierduizend laptops verdeeld onder de scholen, zodat zij vooruit kunnen. Vooral de elektriciteitsgeneratoren maken een enorm verschil, want de kinderen in Oekraïne moeten vijf tot tien keer per dag naar de schuilkelders vanwege raketaanvallen. Veel volwassenen doen dat niet, maar de kinderen moeten dat wel doen. Dan maakt het natuurlijk veel uit of het in de kelder donker en vochtig is, of dat er dankzij een stroomgenerator licht is en men in de bunker toch les kan geven. Dit soort hulp en ondersteuning moet uiteindelijk een wederopbouwpartnerschap worden.

Stefan Engstfeld geeft ook nog mee dat om de economische kant van het verhaal te verzekeren, er in Münden een grote conferentie is georganiseerd door de deelstaatregering en de minister van Economische Zaken Mona Neubaur, samen met het Oekraïense consulaat-generaal en de ambassadeur in Berlijn. Alle mogelijke ontwikkelingsfactoren werden daar samen aan tafel gebracht, niet om het goud vroegtijdig te verdelen, maar als men een ernstige wederopbouw wil doen, vereist dat ook een zekere voorbereiding, de nodige logistiek en een bepaald niveau van netwerken. Waar zit het potentieel? Welke bedrijven in Noordrijn-Westfalen hebben interesse, op welke gebieden? Waar heeft men partners nodig? Wat kan men in Europees verband doen? Die stappen van voorbereiding en van aanduiding van mogelijke partners lopen momenteel nog in Noordrijn-Westfalen.

5. Afsluiting

De *voorzitter* sluit de gedachtewisseling af en dankt de vertegenwoordigers uit Noordrijn-Westfalen heel hartelijk voor hun komst. Ze benadrukt dat het via de parlementaire diplomatie is dat men de samenwerking tussen Noordrijn-Westfalen en Vlaanderen kan vormgeven en nog kan versterken. Dat betekent dat men met elkaar moet praten en van gedachten wisselen. Deze bijeenkomst en het bezoek in 2023 aan Noordrijn-Westfalen dragen daartoe bij.

Vlaanderen gaat naar verkiezingen, maar de voorzitter hoopt dat deze commissie de parlementaire diplomatie, zeker met landen die zo dichtbij liggen en waarmee de samenwerkingen zo intens zijn, kan voortzetten.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Johan DECKMYN
Karl VANLOUWE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

3RX	Rhein-Ruhr-Rail Connection
bbp	bruto binnenlands product
CDU	Christlich Demokratische Union
FDP	Freie Demokratische Partei
Ing	liquid natural gas RWTH Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
ZARA	Zeebrugge Antwerpen Rotterdam Amsterdam